

CINEMA

L'obligació de fer-se gran

Feliu Viaplana

Etre et avoir (2002, *Ser y tener*) del realitzador Nicolas Philibert s'ha estrenat a Barcelona a finals d'any. El film es va rodar, quasi íntegrament, a una escola, de les que s'anomenen de classe única, d'un petit poble del massís central francès, Saint-Etienne-sur-Usson, a prop de Clermont-Ferrand, durant l'hivern i la primavera de l'any 2001.

Ser y tener és un film auster de mitjans, quasi d'artesà. Philibert, al moment de començar el rodatge, no sabia com resultaria el film en concret, però sí que tenia molt clara la idea de film que tenia en ment. Philibert ens demostra que és un director despert, atent i sensible. Et fa pendre interès pel valor de les petites grans coses que explica. Per exemple, participes de la classe quan veus l'inefable Jojo escrivint el seu primer "7", dolentíssim però graciosament estrambòtic, quasi simpàticament abstracte, i que et fa somriure agradablement. Aquesta petita pinzellada i moltes d'altres fan que en el film es vagi perfilant la figura d'una obra que ens parla de la dificultat d'aprendre i de créixer, vaja, de fer-se gran. I la obligació natural de fer-se gran té moments agradables i magnífics, però també instants desencoratjadors, que Philibert sap transmetre com ningú, amb la complicitat del mestre Georges Lopez. Tots dos, cadascú en el seu camp, saben escoltar i mirar, són pacients i saben esperar. Lopez ho fa amb els alumnes, Philibert amb la mirada a través de la càmera.

Ser y tener és un film sobre l'aprenentatge, tant dels alumnes, com del mestre Lopez, que també aprèn com són els seus alumnes. Lopez no només fa de mestre dels temes estrictament acadèmics, també els fa apreciar el companyerisme, la convivència, l'amistat, l'esforç i l'entrega com a parts fonamentals de la vida en general. Lopez sap atreure la curiositat dels nens, fa que ells mateixos trobin les respostes a les seves pròpies preguntes. No crec, però, que el film vulgui ser una exposició exemplar d'un mètode pedagògic. Perquè Lopez no és cap pedagog il·lustre, amb tot un sistema teòric d'ensenyament al darrere. Lopez fa la seva feina d'una manera purament vocacional, és sincer, atent, correctíssim, ètic i bona persona, que ja és bastant, i en la gran majoria dels casos ens podríem donar per més que satisfets. Jo, almenys, em sentiria tranquil si portés els meus fills a l'escola de Lopez.

Creç que és d'una demagògia sublevant, pròpia de cosmopolites progressistes obtusos, titllar el film, com s'ha fet, d'apologia de l'ensenyament en centres rurals versus l'ensenyament en centres urbans. A Philibert, no li interessa gens aquest hipotètic dilema. Tampoc no vol mostrar la realitat de la duresa de la vida rural. La voluntat del film és de suggerir gestos, de captar les mirades dels nens encuriosits quan Lopez explica la lliçó i de cercar l'expressió d'un infant en descobrir coses noves.

Una pel·lícula de les característiques de *Ser y tener* implica moltes hores de rodar in situ i un muntatge complex. Les 10 setmanes de gravació a l'escola només en són la materia primera, perquè Philibert doni la forma definitiva del film, tallant i enganxant a la taula de muntatge.

El qui es dediqui professionalment a l'ensenyament i hagi vist el film potser en farà una lectura ben diferent. Jo, que no he tornat a l'escola des que vaig acabar, només el puc mirar des del punt de vista d'un afeccionat al cinema, no pas com un professional que veu com es parla del seu ofici. Segurament per això hi ha molts matisos que se m'escapen. Ho desconec, però és percepció que un bon mestre d'una escola rural com la del film ha de ser una persona especial, capaç de estar sempre atent en totes les situacions i tenir i saber transmetre valors humans als seus alumnes cada dia.

Només hi ha hagut tres escenes que m'han causat certa incomoditat pensant en els nois i que m'han semblat artificioses. L'esbrancada als dos nois grans per barallar-se durant l'hora d'esbarjo, un d'ells explicant la malaltia del seu pare i la noia gran explicant els seus problemes de comunicació amb la resta. Creç que no és just per a ells que apareixin plorant al film. És un recurs poc honest, forçat, que busca un contrapunt sentimental fàcil i del tot innecessari, aprofitant la bona voluntat i predisposició dels nois davant de la càmera. Són, però, només tres moments que no desvirtuen gens la idea que m'he fet del film.

Molts d'altres directors s'han acostat al llarg de la seva filmografia repetidament al món infantil i juvenil. François Truffaut, Albert Lamorisse i Yasujiro Ozu, només per anomenar els primers que m'han vingut a la memòria. Cadascú amb la seva mirada particular i segurament

transmetent la seva pròpia sensació de la infantesa.

El to de *Ser y tener* té una semblança amb el films *El sol del membrillo*, de Víctor Erice, *Innisfree* i *En construcción*, de José Luis Guerín, i *Los espigadores y la espigadora*, d'Anges Varda, només per citar-ne uns quants. En tots ells hi ha el denominador comú de tenir la mirada neta i de no fer-nos veure la coses tal com són sinó tal i com ells les veuen, un matis especial que ens indueix idènticament cap a la reflexió.

Films com *Ser y tener* demostren la convicció de l'evidència que per fer un film no es necessiten pressupostos milionaris, ni actors estrelles, ni grans efectes especials, ni, tampoc, grans històries, que normalment només s'utilitzen per a dissimular l'absència de contingut. Per a fer un bon film, només és necessita una petita gran cosa fonamental: tenir alguna cosa per dir i saber com dir-la. Ni que sigui petita. I de tan fonamental que és, és molt difícil de trobar en els films que s'estrenen habitualment a les sales comercials. Mentre arribin, però, de tant en tant, films com *Ser y tener* no ens sentirem del tot sols.

SOCIETAT

El Kommando Poschacher

Sílvia Sáiz - Ernest Gallart

Entre els diferents grups de treball que es crearen al llarg de la història del KL Mauthausen, destaca el *kommando* Poschacher, un grup peculiar si tenim present que tots els seus membres eren infants i adolescents de nacionalitat espanyola, concretament el més jove dels seus components tenia tretze anys en el moment en què arribà al camp, mentre que el més gran en tenia divuit. El *Kommando* fou creat, aproximadament l'any 1942 i a partir de finals de 1944 van disfrutar d'una situació de semi-llibertat que es va anar fent més palesa a mesura que s'apropava el final de la guerra, quan el grup és dissolt i els seus membres són destinats a treballs civils.

La denominació del *kommando* ve donada pel nom d'un important industrial de la pedra del poble de Mauthausen, Anton Poschacher, ben relacionat en els cercles nazis locals i que necessitava mà d'obra per substituir els operaris que havien estat mobilitzats a conseqüència de la guerra. La demanda de pedra era gran i per poder subministrar les comandes es posà en contacte amb les autoritats de les SS del KL Mauthausen amb l'objectiu d'obtenir personal i, aquestes, li van proporcionar un contingent de joves espanyols que foren destinats al treball en una de les seves pedreres situada a prop de l'estació del ferrocarril d'aquesta localitat austríaca.

Per entendre per què aquests joves, quasi nens, són deportats al KL Mauthausen, cal retrocedir fins a arribar a la Guerra Civil Espanyola (1936-39). El juliol de 1936 bona part d'ells encara són infants i, com a tals, pateixen els esdeveniments bèl·lics des de la rereguarda. El decurs del conflicte els portà a haver-se de refugiar a Catalunya davant l'avanç de les tropes franquistes. Altres, ja adolescents, intervindran en els combats com a voluntaris dins l'exèrcit republicà fins i tot falsejant la seva edat per poder-se allistar.

A principis de 1939 coincideixen a Catalunya on participen com a civils o com a militars en la retirada republicana cap a la frontera. Segons l'edat, uns seran internats en un camp-refugi amb les seves famílies, majoritàriament al camp d'Angoulême, a la Charente, mentre que d'altres passaran pels camps d'internament del sud de França i posteriorment s'incorporaran a les Companyies de Treballadors Estrangers, enviades sobretot a fortificar les fronteres nord i est, o als Batallons de Marxa, unes unitats compostes per voluntaris estrangers dins l'exèrcit francès en el qual s'allistaren amb contracte per la durada de la guerra.

Durant la invasió de França el juny de 1940, molts dels refugiats espanyols es troben prop de la frontera en Companyies de Treball. És per això que seran els

R A D I O
GRAU
 DIGITAL • MÚSICA • VIDEO
 ELECTRODOMÈSTICS - INFORMÀTICA

Cafes
pont
 Avda. Rafael Casanova, 38 • 08206 SABADELL (Espanya)
 Tel. 93 726 62 22* • Fax 93 727 00 60

T'ho posem fàcil
ARTGRAF
 INDUSTRIA GRÀFICA
 T. 902 145 000 - www.artgraf.es